

libera

Raportti

TOUKOKUU 2018

MIKKO KIESILÄINEN

Paljon opittavaa

Kuinka korjata
Suomen
korkeakoulutus

Mikko Kiesiläinen

Liberan toiminnanjohtaja Mikko Kiesiläinen on ekonomisti ja vihreiden kuntapoliitikko Helsingistä. Mikko on aiemmin työskennellyt mm. HYY Yhtymän liiketoimintajohtajana ja konsulttina McKinseyllä. Hänellä on maisterin tutkinto London School of Economicsista ja kandidaatin tutkinto Yorkin yliopistosta.

© 2018 Libera-säätiö
Liberan julkaisusarja
Toukokuu 2018

Ajatuspaja Libera
Sepänkatu 9, 00150 Helsinki
www.libera.fi

Julkaisija: Libera-säätiö
Paino: LSB, Helsinki
ISBN 978-952-280-067-1, nidottu
ISBN 978-952-280-068-8, pdf

Sisällys

Esipuhe	4
1. Duaalimallista on luovuttava	7
2. Kandidaatin ja maisterin tutkinnot on erotettava toisistaan	11
3. Korkeakouluverkostoa pitää harventaa	16
4. Maisteriopinnoista pitää voida periä lukukausimaksua	20
5. Pääsykokeet on lopetettava.....	26
Sinun tilallesi kuuluisi kenties kympin tyttö	30
Lähteet.....	32

Esipuhe

SUOMESSA ON TOTUTTU AJATTELEMAAN, että maamme on malioppilas eurooppalaisten säännösten ja toimintasuositusten toteuttamisessa. Monessa asiassa Suomi noudattaakin EU-säännöksiä kii-tettävällä tarkkuudella. Siksi on erityisen yllättävää huomata, että korkeakoulujen osalta Suomi on jättäytynyt jälkeen eurooppalaisesta kehityksestä.

Eurooppalaisten korkeakoulujen herääminen globaaliin kilpailuun alkoi vuonna 1999, kun 29 Euroopan maata allekirjoitti Bolognan julistuksen. Sen myötä tavoitteeksi otettiin opiskelijoiden, opettajien ja työvoiman liikkuvuuden edistäminen instituutioiden ja maiden välillä. Tavoitteeseen pääsemiseksi jäsenmaat päättivät yhtenäistää toisistaan poikkeavat korkeakoulujärjestelmät.

OLEN HUOLISSANI SEURANNUT, miten Suomi on jättänyt Bolognan julistuksen suositusten toteuttamisen puolitiehen. Muualla Euroopassa on herätty huomaamaan Aasian haastajan asemassa olevat, nousevat yliopistot ja ryhdytty kuromaan kiinni amerikkalaisten yliopistojen etumatkaa. Suomessa 2000-luvun merkittävin uudistus on vuonna 2005 tehty yliopisto-opetusta koskeva tutkintouudistus. Sekin on suurista lupauksista huolimatta jäänyt täysin kosmeettiseksi uudistukseksi.

Erityisesti poliitikot tuntuvat olevan tyytyväisiä jo tehtyihin uudistuksiin. Onneksi akatemiassa muutospaineet tuntuvat jo voimakkaammin. Omasta mielestäni nyt ollaan siinä pisteessä, jolloin pitäisi kääriä hihat ja ryhtyä hommiin. Uudistusten tekemättä jättäminen on vahingollista paitsi suomalaisille korkeakouluille ja opiskelijoille myös maamme taloudelle, kun globaali kilpailu ja teknologinen kehitys korostavat koulutetun työvoiman merkitystä entisestään.

Suomen olisi aika reagoida maailmalla tapahtuviin muutoksiin ja lähentyä korkeakoulupolitiikassaan muita Euroopan maita. Jos Suo-

men korkeakoulujärjestelmä jää muusta maailmasta eristäytyneeksi kummajaiseksi, riskinä on, että entistä suurempi osa ikäluokan lahjakkaimmista hakeutuu ulkomaisiin korkeakouluihin ja korkeakoulujärjestelmämme taso alkaa heiketä.

ESITÄN PERUSTELLUN VIISIOSAISEN korkeakoulujärjestelmän uudistuksen, jolla saisimme nostettua korkeakoulujärjestelmämme tasoa lähemmäksi maailman huippua ja hyödynnettyä alan resurssit nykyistä tehokkaammin. Tämä kuitenkin edellyttää sekä Bolognan julistuksen alkuperäisten suositusten täytäntöönpanoa että uusia toimenpiteitä. Ehdottamani uudet toimenpiteet ovat:

- 1. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välisestä jaottelusta eli duaalimallista on luovuttava.**
- 2. Kandidaatin ja maisterin tutkinnot on erotettava toisistaan. Maisteriopintoihin on haettava erikseen, eikä kandidaatin tutkinnon suorittaminen automaattisesti oikeuttaisi opiskelupaikkaan maisteriohjelmassa.**
- 3. Korkeakouluverkostoa pitää harventaa.**
- 4. Maisteriopinnoista pitää voida periä omavastuuosuus.**
- 5. Pääsykokeet on lopetettava.**

On aika antaa opiskelijoille lisää vapautta ja vastuuta. Opiskelijoiden liikkuvuuden mahdollistaminen tarkoittaa opiskelijoiden valinnanvapauden lisäämistä. Suomen nykyjärjestelmä pyrkii monin tavoin rajaamaan opiskelijoiden vaihtoehtoja ja minimoimaan kilpailun. Nykyjärjestelmän suurimpia hyötyjiä ovat olleet keskinkertaiset ja sitä huonommat korkeakoulut.

Valinnanvapauden myötä tulee myös lisää vastuuta. Kandidaattien ei pidä suhtautua opiskelupaikkaan maisteriohjelmassa saavutettuna etuna. Se pitää ansaita ja sen kustannuksista pitää kantaa omavastuuosuus. Myös korkeakoulujen on kannettava enemmän vastuuta omasta menestyksestään. Kun opiskelijoilla on enemmän valinnanvapautta, korkeakoulujen täytyy tarjota parempaa koulutusta. Siitä hyötyvät kaikki.

KOULUTUS JA KORKEAKOULUT OVAT AINA olleet meille ylpeyden aihe. Haluaisin olla niistä ylpeä myös tulevaisuudessa.

Mikko Kiesiläinen
Liberan toiminnanjohtaja

bologna
process

1.

Duaalimallista on luovuttava

Bolognan julistuksen myötä alkanut Euroopan korkeakoulujärjestelmien yhtenäistäminen on aiheuttanut toimenpiteitä myös Suomessa.

YLIOPISTOTUTKINNON OSALTA NÄKYVIN muutos on ollut viisivuotisen ylemmän korkeakoulututkinnon jakaminen kaksivaiheiseksi elokuussa 2005 voimaan tulleen tutkintouudistuksen myötä. Nykyisin ylempi korkeakoulututkinto koostuu kolmivuotisesta kandidaatin ja kaksivuotisesta maisterin tutkinnosta.

Tutkintonimikkeiden merkitysten muuttaminen ja uusien nimikkeiden tuominen järjestelmään on ollut näkyvä ja suuria ponnistuksia vaatinut prosessi. Valitettavasti todelliset muutokset ovat jääneet kosmeettisiksi ja uudistuksen tavoitteet ovat suurelta osin vielä saavuttamatta.

Yhtenä uudistuksen tavoitteena oli lisätä opiskelijoiden liikkuvuutta oppilaitosten välillä. Suomessa tähän tavoitteeseen ei ole päästy. Pääsääntöisesti suomalaiset yliopistot myöntävät opinto-oikeuden suoraan ylempään korkeakoulututkintoon. Tästä syystä kandidaatin tutkinto on jäänyt pelkäksi muodollisuudeksi. Se, että omassa yliopistossa voi aloittaa maisteriopintojen suorittamisen jo ennen kandidaatin tutkinnon valmiiksi saamista, nostaa kynnystä vaihtaa toiseen yliopistoon.

Ne harvat opiskelijat, jotka päättävät hyödyntää mahdollisuuttaan vaihtaa korkeakoulua kandidaatin ja maisterin tutkinnon välillä, joutuvat usein suorittamaan erillisiä, ja usein jopa puolen vuoden

mittaisia ”siltaopintoja”. Tarpeettomien siltaopintojen välttämiseksi korkeakoulujen pitäisi siirtää enemmän vastuuta opiskelijalle, jotta hänen lähtötaitonsa maisteriopintoihin ovat riittävät. Pahimmillaan täysin tarpeettomat siltaopinnot lykkäävät valmistumista jopa puolella vuodella.

LISÄKSI SUOMELLA ON ITSE AIHEUTETTUJA ongelmia pitkien valmistusaikojen ja turhien väli vuosien kanssa. Ensimmäiseen on syynä tutkintojen heikko strukturointi ja huonot kannustimet opiskelijoille, jälkimmäiseen tehoton opiskelijavalintaprosessi. Molemmat ongelmat vähentävät korkeakoulutettujen valmistumisen jälkeisiä työvuosia. Jos valtio ja opiskelija panostavat kalliiseen korkeakoulutukseen, siitä olisi syytä saada mahdollisimman suuri hyöty ja keskitää työvuodet tutkinnon jälkeiseen aikaan – ei sitä edeltävään.

Yliopisto-opiskelijat duaalimallin voittajia

JUURI ENNEN BOLOGNAN JULISTUKSEN käynnistämää prosessia Suomi oli saanut valmiiksi ammattikorkeakoulujärjestelmän uudistuksen. Ensimmäiset pysyvät ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa vuonna 1996 vuosikymmenen alkupuolella tehtyjen kokeilujen jälkeen. Uudistus toteutettiin vain kolme vuotta ennen kuin opetusministeri Maija Rask (sdp) allekirjoitti Bolognan julistuksen.

Valitettavasti juuri valmistunut ammattikorkeakoulu-uudistus ja Bolognan julistus eivät olleet keskenään yhteensopivia. Mikäli Suomi ei olisi juuri saanut valmiiksi mittavaa uudistusta, korkeakoulujamme olisi voitu lähteä uudistamaan jo aikaisemmin anglosaksisen mallin mukaiseksi. Kynnys muuttaa juuri valmiiksi saatua ammattikorkeakoulumallia oli liian suuri.

Bolognan julistuksen lähtökohdaksi otettiin anglosaksinen malli, jossa korkeakoulujen välillä voi olla merkittäviäkin painotus- ja tasoeroja. Sen sijaan korkeakouluja ei ole jaettu kategorisesti ammatillisiin ja akateemisiin instituutioihin. Anglosaksisessa mallissa yliopiston tarjoamat tutkinnot vaihtelevat yliopiston profiiliin mukaan. Esimerkiksi Iso-Britanniassa on mahdollista, että yliopisto tarjoaa sairaanhoitajakoulutusta, lääkärikoulutusta tai molempia.

Suomalaiset opiskelijat ja valmistuneet kärsivät tarpeettomasti Suomen duaalimallista. Ammattikorkeakoulu-termille ei englannin kielessä ole edes hyvää vastinetta. Virallinen käännös *university of applied science* ei ole laajasti tunnettu Suomen ulkopuolella.

SUOMESSA ERITYISESTI YLIOPISTO-OPISKELIJOIDEN etujärjestöt ovat aktiivisesti vastustaneet duaalimallista luopumista. Suomen ylioppilaskuntien liiton mukaan ”yliopistojen tehtävä on antaa ylintä (‘tutkimukseen perustuvaa’) opetusta. Tämä edellyttää opetuksen ja tutkimuksen kiinteää yhteyttä. Yleinen lähtökohta on, että opettajat tutkivat ja tutkijat opettavat”. SYL:n mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävä on lähtökohtaisesti eri: ”ammattikorkeakoulujen opetuksen lähtökohta taas on työelämä ja käytännönläheisyys”.

Suurin osa yliopistoista valmistuneista opiskelijoista kuitenkin päätyy tekemään töitä tutkimussektorin ulkopuolella. Esimerkiksi markkinoinnin osalta tämän jaottelun keinotekoisuus on täysin ilmeistä. Sekä kauppakorkeakouluissa että ammattikorkeakouluissa annettu markkinoinnin koulutus perustuu tutkittuun tietoon, ja molemmissa suurin osa opiskelijoista arvostaa tutkinnon ja koulutuksen hyödyllisyyttä työelämässä.

Edellä mainitun kaltaisia kannanottoja lukiessa on hyvä muistaa, että yliopistoista valmistuneet ovat duaalimallin suurimpia voittajia. Ylempi korkeakoulututkinto on muodollinen pätevyysvaatimus useisiin valtion virkoihin. Ammattikorkeakoulututkinnon jälkeen työelämään siirtyneet eivät siis voi tulla valituiksi noihin virkoihin riippumatta siitä, mitä ansioita, saavutuksia ja täydennyskoulutuksia heille on työurallaan kertynyt.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden syrjiminen näin kategorisesti on selvästi ristiriidassa Suomen elinikäisen oppimisen periaatteen kanssa. Ei ole uskottavaa, että tyypillisesti noin 18–24-vuotiaana suoritettujen opintojen aikana yliopisto-opiskelijat oppisivat systemaattisesti jotain sellaista, mitä ammattikorkeakoulusta valmistuneet eivät voi oppia työelämässä 10, 20 tai 30 vuoden aikana. Tai jos näin on, puheet elinikäisestä oppimisesta voidaan unohtaa.

Tietenkin on poikkeuksia, joiden kohdalla jaottelu on perusteltua. Esimerkiksi lääkärin ammatin kohdalla. Lääkäriksi pätevoidytään vain opiskelemalla lääketiedettä. Sama logiikka kuitenkin pätee vain harvoihin ammatteihin. Tätä kirjoittaessani sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on auki viestintäpäällikön työpaikka. Ei ole mitään perustetta olettaa, että kyseiseen viestintäpäällikön tehtävään ei olisi mahdollista pätevoidyä työelämässä, vaikka olisi suorittanut ”vain” ammattikorkeakoulututkinnon.

USEIMMILLA ALOILLA KATEGORISEN jaottelun suurin merkitys on yliopistosta valmistuneiden suojeleminen kilpailulta. Kun hakijoita karsitaan mahdollisesti vuosikymmeniä sitten suoritettujen opintojen

perusteella, yliopistotutkinnon arvo korostuu huomattavasti. Ilmiö toistuu liike-elämässä. Monissa suurissa yrityksissä uran eteneminen voi tietyllä tasolla tyssätä, mikäli tutkinto on vääränlainen. Näin voi tapahtua siitakin huolimatta, että tutkinnolla ei ole mitään merkitystä työntekijän työpanoksen kannalta.

Viime vuosien kehityksestä päätellen asenteet yrityselämässä ovat jossakin määrin muuttuneet tai muuttumassa. Etenkin startupien kaltaisissa kasvuyrityksissä tutkintonimikkeiden ja -todistusten merkitys on vähentynyt – painavinta valuuttaa on osaaminen. Tällaista kehitystä olisi syytä edistää muuallakin ja luopua korkeakoulujen duaalimallista.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välinen raja hämärtyy jo

DUAALIMALLISTA OLISI JÄRKEVÄÄ luopua siitakin syystä, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välisten erojen hämärtyminen on jo alkanut.

Prosessi on käynnistynyt Lapissa, Tampereella ja Kaakkois-Suomessa. Näillä paikkakunnilla on nähty yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen fuusioita. Tavoitteena on ollut luoda laaja-alaisia eri tieteenaloja yhdistäviä, kansainvälisesti tunnettuja ja kustannustehokkaita yliopistokonserneja. Fuusiot on toteutettu siten, että yliopistoista on tullut samalla alueella toimivien ammattikorkeakoulujen omistajia. (Lisää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen fuusiosta luvussa 3.)

Yliopiston ja ammattikorkeakoulun yhdistämässä yliopistokonsernissa voi olla vaikea sanoa, missä ammattikorkeakoulu loppuu ja yliopisto alkaa. Rajojen hämärtyminen instituutiotasolla kertoo duaalimallin luomien rajojen keinotekoisuudesta: voi tosiaan olla vaikea nähdä, mikä ero samalla oppiaineella on, jos verrataan ammattikorkeakoulun ja kandidaatin tutkintoa.

Duaalimallista luopumisen jälkeen nykyiset ammattikorkeakoulut voisivat myöntää kandidaatin tutkintoja. Maisteriohjelmien oppilasvalinnoista päättävien puolestaan tulisi arvioida, mitkä kandidaatin tutkinnot antavat riittävät tiedot ja taidot kyseiseen koulutusohjelmaan.

Tiukasta duaalimallista luopuminen myös vähentäisi ensimmäiseen opiskelijavalintaan liittyviä paineita. Kun kandidaatin tutkinnon jälkeen olisi helpompaa hakea maisterivaiheen opiskelupaikkaa arvostetummasta oppilaitoksesta, se vähentäisi opiskelijoiden kokemaa painetta ensimmäisestä opiskelijavalinnasta. (Lisää opiskelijavalinnasta luvussa 5.)

2.

Kandidaatin ja maisterin tutkinnot on erotettava toisistaan

Selkein esimerkki Bolognan julistuksen pintapuolisesta toteuttamisesta on yliopistotutkintojen kaksivaiheisuus.

BOLOGNAN JULISTUS EDELLYTTÄÄ, että yliopistotutkinnot jaetaan kahteen osaan: 3–4-vuotiseen alempaan tutkintoon ja 2-vuotiseen ylempään tutkintoon. Suomessa tutkinnot nimettiin kandidaatin ja maisterin tutkinnoiksi.

Ennen Bolognan julistuksen edellyttämää tutkintouudistusta suomalaisen kandidaatin tutkinto viittasi yleensä ylempään viisivuotiseen korkeakoulututkintoon. Käytännössä se siis vastasi nykyisen kandidaatin ja maisterin tutkinnon yhdistelmää – se vain suoritettiin yhtenä kokonaisuutena.

Bolognan julistukseen nojaavan eurooppalaisen ohjeistuksen tarkoitus oli lisätä oppilaiden liikkuvuutta yliopistojen ja maiden välillä. Ajatuksena oli, että yhteneväisten kandidaatin tutkintojen perusteella olisi helpompaa hakea toisessa yliopistossa suoritettavaan maisterin

tutkintoon. Korkeakoulujen välinen liikkuvuus lisää kilpailua sekä oppilaiden että instituutioiden välillä ja kannustaa molempia parempiin suorituksiin. Globaalissa ympäristössä kansainvälisen liikkuvuuden tuoma parempi kielitaito ja eri kulttuurien tuntemus ovat entistä arvokkaampia taitoja. Lisäksi kaikenlainen liikkuvuus on tehokas tapa siirtää parhaita käytäntöjä maasta ja instituutiosta toiseen.

SUOMESSA TÄMÄ HYVÄ TAVOITE on onnistuttu torppaamaan. Kandidaatin tutkinto on jäänyt pelkäksi muodollisuudeksi, eikä siitä ole tullut itsenäistä tutkintoa. Suomessa lähes kaikki yliopistojen opiskelupaikat myönnetään edelleen maisterin tutkintoon johtavaan 3+2-vuotiseen ohjelmaan. Opiskelijat etenevät automaattisesti maisteriopintoihin, eivätkä maisteriopinnot edes edellytä sitä, että kandidaatin tutkinto olisi valmis. Maisterivaiheen opinnot on siis mahdollista aloittaa, vaikka alempi tutkinto olisi vielä kesken. Kansainvälisessä vertailussa käytäntö on varsin poikkeuksellinen. Järjestelmä ei myöskään kannusta korkeakouluja strukturoimaan tutkinto-ohjelmiaan siten, että ne voi suorittaa järkevästi normaaliajassa, minkä takia opiskeluaikat venyvät.

Suomessa lähes kaikki paikat maisteriopintoihin varataan oman koulun oppilaille

MUUALLA MAAILMASSA MAISTERIOHJELMIIN haetaan erikseen, ja kaikki hakijat ovat samalla viivalla riippumatta siitä, ovatko he tehneet kandidaatin tutkinnon samassa vai toisessa yliopistossa. Esimerkiksi Iso-Britanniassa opinto-oikeus myönnetään vain kandidaatin tutkintoon. Sen suoritettuaan opiskelijat harvoin jatkavat opintojaan samassa yliopistossa. Käytännössä ainoat opintosuunnat, joissa opinto-oikeus myönnetään suoraan ylempään tutkintoon, ovat lääketiede ja eräät erikoistuneet tekniset alat.

SUOMALAINEN TAPA JAKAA MAISTERIVAIHEEN opiskelupaikat oman yliopiston kandidaateille pitäisi lopettaa. Tällä uudistuksella olisi kolme hyvää vaikutusta:

- Uudistuksen myötä useammat siirtyisivät työelämään kandidaatin tutkinnolla.
- Uudistus palkitsisi opiskelijoita panostamisesta kandidaattivaiheen

opintoihin. Siten parhaiten opinnoissa menestyneillä olisi myös parhaat edellytykset päästä halutuimpiin maisteriohjelmiin.

- Uudistus mahdollistaisi maisterivaiheen opiskelupaikkojen kohdentamisen niille opiskelijoille, joilla on opintoihin parhaat edellytykset.
- Uudistus lyhentäisi valmistumisaikoja, kun opintojen eteneminen normaalissa, tutkinnon laajuuden mukaisessa ajassa yleistysi.

Suomalaisten yliopistojen välillä on opiskelijoiden näkökulmasta selkeitä haluttavuuseroja. Yleisradio teki vuonna 2014 vertailun, joka perustui Tilastokeskuksen keräämiin tietoihin. Vertailun mukaan esimerkiksi Helsingin yliopistosta valmistuvat oikeustieteen maisterit tienaa keskimäärin enemmän kuin maamme muista korkeakouluista valmistuvat oikeustieteen maisterit. Perustellusti voidaan sanoa, että Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan maisteriohjelma on alallaan Suomen halutuin.

Nykyisen mallin mukaisesti Helsingin yliopiston kandidaatin tutkinnon heikolla keskiarvolla suorittanut opiskelija saa automaattisesti opiskelupaikan Suomen halutuimmasta maisteriohjelmasta. Muissa yliopistoissa oikeustieteen alemman tutkinnon suorittaneet voivat hakea yhteensä kymmentä paikkaa, jotka on varattu Helsingin yliopiston ulkopuolelta tuleville.

Koska yliopiston vaihto astetta parempaan opinahjoon on tehty niin vaikeaksi ja maisteripaikka omassa yliopistossa on jo varma, miksi opiskelija panostaisi alempaan, kandidaatin tutkintoon? Paljon reilumpaa ja kannustavampaa opiskelijoille olisi, jos kaikki oikeustieteellisen maisterivaiheen paikat jaettaisiin yhteishaun perusteella. Näin parhaat ohjelmat saisivat parhaat opiskelijat. Opiskelijoilla olisi motivaatiota suorittaa opintonsa huolellisesti alusta loppuun, kun hyvästä opintomenestyksestä palkittaisiin mahdollisuudella valita ensimmäisten joukossa, missä jatkaa opintojaan.

Tällä hetkellä korkeakoulun vaihtaminen kandidaatin ja maisterin tutkinnon välissä on niin vaikeaa, että parhaiden yliopistojen kandidiohjelmiin kannattaa pyrkiä, vaikka opinnot olisi jo aloittanut muualla ja parempaan korkeakouluun päästessä ne joutuisi aloittamaan alusta.

Suomen nykyjärjestelmä vaikeuttaa myös poikkitieteellisyttä. Kun lähes kaikki maisteriohjelmien paikat on varattu juuri samasta pääaineesta kandidaatin tutkinnon tehneille, pääaineen vaihtaminen on vaikeaa. Helsingin yliopistossa pääaineen vaihtaminen tiedekunnan sisällä saattaa olla vaikeampaa kuin ulkomaiseen yliopistoon siirtyminen. Esimerkiksi valtiotieteellisessä tiedekunnassa antropologian

kandidaatin tutkinnolla ei ole ollut mahdollista siirtyä valtio-opin maisteriohjelmaan. Sen sijaan samalla tutkinnolla on päässyt opiskelemaan valtio-oppia Iso-Britannian huippuyliopistoihin.

Pieniä parannuksia on toki nähty. Muutamit tiedekunnat eri yliopistoissa ovat perustaneet erityisesti kansainvälisille opiskelijoille suunnattuja maisteriohjelmia, joihin myös oman yliopiston opiskelijat joutuvat hakemaan. Näiden maisteriohjelmien opiskelijamäärät ovat kuitenkin marginaalisia kokonaisuuteen nähden.

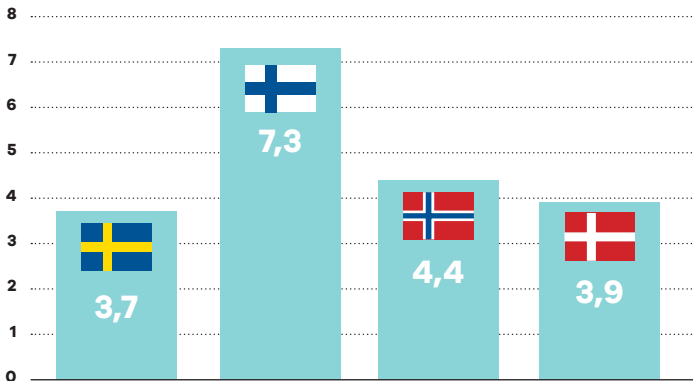
3.

Korkeakoulu- verkostoa pitää harventaa

Suomessa on 15 yliopistoa ja 25 ammattikorkeakoulua. Väkilukuun suhteutettuna tämä on kaksinkertainen määrä korkeakouluja muihin Pohjoismaihin verrattuna.

SUOMEN KORKEAKOULUVERKOSTO ON LAAJA mutta heikko, sillä resursseja on hajautettu liikaa. Tällä hetkellä Suomi tarvitsisi vähemmän mutta paremmin resursoituja korkeakouluja. Nyt meillä on vain kourallinen yliopistoja, joilla on kyky tuottaa huippututkimusta.

Korkeakouluja per miljoona asukasta

KORKEAKOULUJEN LIIAN SUURESTA lukumäärästä aiheutuvat ongelmat ovat olleet tiedossa jo pitkään. Muun muassa Valtion tiede- ja teknologianeuvosto kirjoitti vuonna 2006 julkaistussa raportissaan *Tiede, teknologia, innovaatiot*:

”Voimavarojen parempi käyttö edellyttää päällekkäisten toimintojen karsimista, korkeakoulusektoreiden välisen yhteistyön syventämistä ja yksikköjen muodostamista nykyistä suuremmiksi kokonaisuuksiksi.” (Tiede- ja teknologianeuvosto, 2006)

Samaan tapaan Aalto-yliopiston entinen rehtori Tuula Teeri ja professori Arto Mustajoki vaativat laajan yliopistoverkoston uudelleen arviointia vuoden 2015 raportissaan *Innovaatioiden perusta murenee*:

”Suomessa oli aikoinaan hyvät perusteet laajalle yliopistoverkolle, mutta kiristynyt kansainvälinen kilpailu on asettanut meidät uuteen tilanteeseen. Huomiota pitää kiinnittää yliopistokentän pieniin toiminnallisiin yksiköihin.

Kaikkiaan yliopistoissamme on 54 tieteenalaa, ja niistä 27 on edustettuna vähintään kuudessa eri yliopistossa. Yksikään näistä 27 tieteenalasta ei nouse tasoltaan yli maailman keskitason.” (Mustajoki, Teeri, 2015)

SHANGHAIN YLIOPISTON YLLÄPITÄMÄSSÄ kansainvälisessä yliopistovertailussa suomalaisista yliopistoista vain viisi yltää 500 parhaan yliopiston joukkoon. Tätä voi pitää vielä kohtuullisena suorituksena. Esimerkiksi Ruotsista samalle listalle yltää 11 yliopistoa. Väkilukuun suhteutettuna Ruotsissa on noin 22 prosenttia enemmän huippuyliopistoja kuin Suomessa.

Sijoitusten lähempi tarkastelu ei kuitenkaan ole mairittelevaa suomalaisten yliopistojen kannalta. Suomen huippuyliopistoista kolme sijoittuu välille 401–500. Eli maailman 400:n parhaan yliopiston listalla Suomella on enää kaksi yliopistoa: Helsingin yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto. Edes työnimellä ”huippuyliopisto” tituleerattu Aalto-yliopisto ei siis mahdu tuohon ryhmään. Ruotsin korkeakouluista sen sijaan kymmenen on maailman 400:n parhaan yliopiston joukossa.

Talouselämyksen arviointineuvoston vuoden 2017 raportin mukaan eri tieteenalojen merkittävimmät yksiköt ovat Ruotsissa huomattavasti suomalaisia yksiköitä suurempia. Ruotsissa alan suurimmissa yksiköissä on keskimäärin 26 professuuria, kun taas Suomessa on vain 17 professuuria. Kun Suomen korkeakoulujärjestelmän absoluuttiset

resurssit ovat selvästi pienemmät kuin Ruotsin, on resurssien keskittäminen sitäkin perustellumpaa.

SAMAAN AIKAAN, kun Suomessa päätettiin vuonna 2010 muodostaa Aalto-yliopisto yhdistämällä kolme erillistä korkeakoulua – Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu – Tanskassa toteutettiin astetta kunnianhimoisempi korkeakoulu-uudistus.

Tanskassa oli havaittu samat hajanaisen korkeakoulukentän ongelmat kuin Suomessa. Vastatakseen kiristyvään kansainväliseen kilpailuun Tanskassa toteutettiin vuonna 2007 yliopisto-uudistus. Siinä yhdistettiin 25 korkeakoulua ja tutkimuslaitosta siten, että instituutioiden lukumäärä laski yhteentoista. Uudistuksen jälkeen maassa oli kahdeksan yliopistoa ja kolme tutkimuslaitosta. Tanskassa tutkimusrahoitus on kohdistettu pääasiassa seitsemälle tutkimusyliopistolle, joissa tapahtuu 97 prosenttia kaikesta yliopistotutkimuksesta.

Norjassa korkeakouluja fuusioitiin 1990-luvulla eli samaan aikaan, kun Suomessa puuhattiin ammattikorkeakoulu-uudistusta. Norjassa keskustelu fuusioiden tarpeesta oli käynnistynyt jo vuonna 1965 perustetun yliopistojen tulevaisuutta selvittäneen Ottosen-komitean mietinnön myötä. Päätöksenteon ja fuusioiden toteuttamisen vaikeudesta kielii se, että uudistus tehtiin vasta 29 vuotta myöhemmin. Vuonna 1994 Norjassa fuusioitiin 98 ammattikorkeakoulua 26:ksi instituutioksi. Tuon suuruudistuksen jälkeen Norja on jatkanut samalla linjalla. Viimeisen 20 vuoden aikana Norjassa ammattikorkeakoulujen lukumäärä on jatkanut pienentymistä ja myös yliopistoja on kannustettu fuusioitumaan.

Nykyinen lainsäädäntö vaikeuttaa korkeakoulujen fuusioita

AALTO-YLIOPISTON MUODOSTAMISEN jälkeen Suomessa on nähty myös muita yhdistymisiä. Esimerkkeinä yhdistymisistä ovat Taideyliopisto sekä Itä-Suomen yliopisto. Taideyliopisto syntyi Sibelius-Akatemian, Teatterikorkeakoulun ja Kuvataideakatemian yhdistämisestä. Itä-Suomen yliopisto yhdisti Kuopion ja Joensuun yliopistot. Lisäksi Turun yliopisto on ainakin hallinnollisesti nielaissut Turun kauppakorkeakoulun. Näidenkin fuusioiden jälkeen yliopistoja on edelleen neljätoista.

Korkeakoulujen lukumäärän pienentäminen olisi mahdollista toteuttaa samanaikaisesti duaalimallista luopumisen kanssa. Duaali-

malli on ongelmallinen ammattikorkeakoulun ja yliopiston fuusiossa. Duaalimalli pakottaa oppilaitokset fuusiossa yhtiörakennekikkailuun: yliopistokonsernista tulee osakeyhtiömuotoisen ammattikorkeakoulun omistaja ja ammattikorkeakoulusta tytäryhtiö. Lainsäädäntö ei salli muuta ratkaisua.

Yliopistoille ja ammattikorkeakouluille pitäisi antaa vahvat taloudelliset kannustimet nopeuttaa hitaasti alkanutta fuusioitumista. Fuusioille pitäisi antaa valtion tuki ja lainsäädäntöä olisi päivitettävä. Itsenäisten korkeakoulujen lisäksi Suomessa toimivien kuuden yliopistokeskuksen tulevaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tulisi arvioida kriittisesti.

4.

Maisteriopinnoista pitää voida periä lukukausimaksua

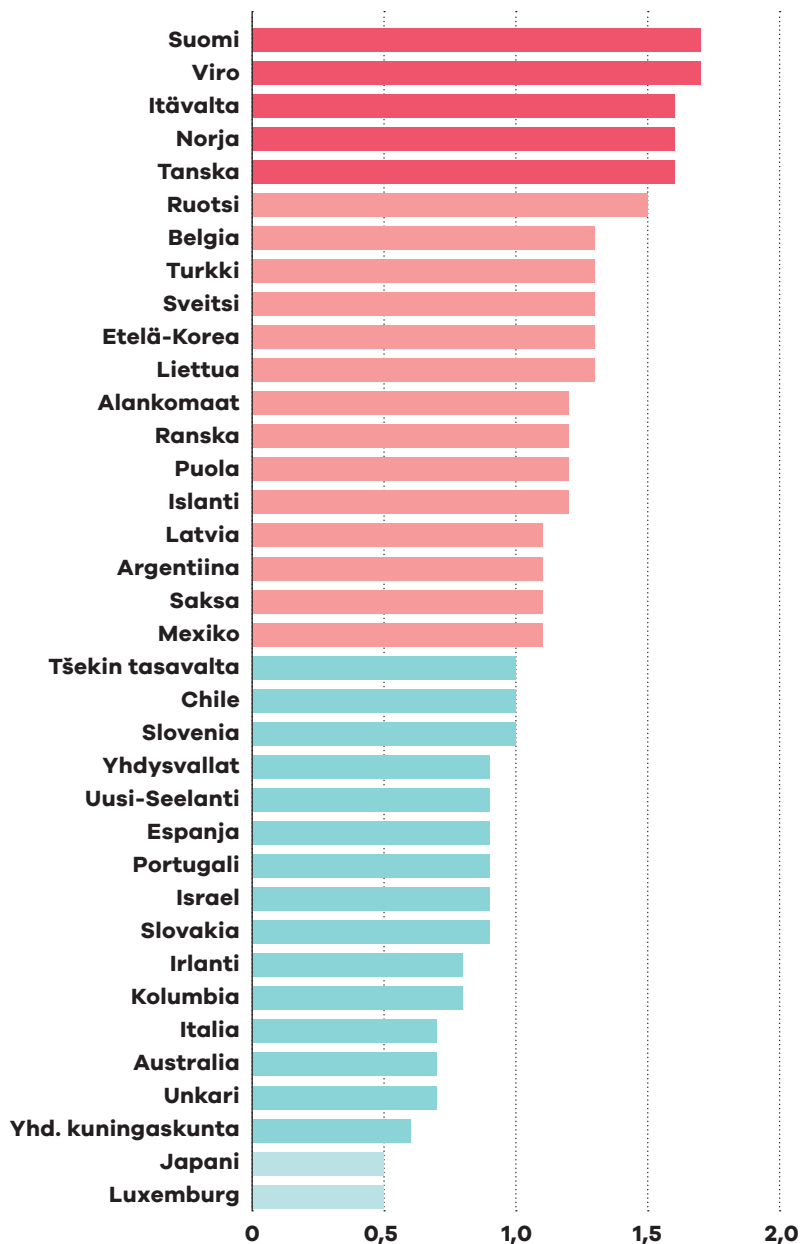
Kansainvälisessä vertailussa Suomen korkeakoulujärjestelmä on rahoitusrakenteeltaan varsin poikkeuksellinen. Yksityinen rahoitus muodostaa pienemmän osan rahoituksesta kuin missään muussa OECD-maassa.

SUOMI KÄYTTÄÄ JULKISTA rahaa korkeakoulujärjestelmään enemmän kuin mikään muu OECD-maa suhteessa bruttokansantuotteen.

Suomen korkeakoulut ovat siis kaikista eniten riippuvaisia julkisesta rahoituksesta.

Erityisen ikäväksi tilanteen tekee se, että Suomen julkinen talous on väestön ikääntymisen vuoksi tiukoilla. Tilastokeskuksen mukaan työikäisen väestön määrä on kääntynyt laskuun jo vuonna 2010, ja laskun odotetaan jatkuvan vuoteen 2030 asti.

Korkeakoulujen julkinen rahoitus suhteessa BKT:hen, 2014

Maksajien määrän väheneminen ja samanaikainen huollettavien määrän kasvu on hankala yhdistelmä. Julkisen talouden ollessa jo valmiiksi alijäämäinen kaikki menoerät joudutaan käymään läpi ja säästökohteita on löydettävä.

Yliopistojen rahoitus on jo nyt joutunut säästötoimien kohteeksi, vaikka isompia julkisen talouden sopeutustoimia on varmasti luvassa 2020-luvulla. Yliopistojen ei suinkaan pitäisi olla ensimmäisten leikkauskohteiden joukossa. Esimerkiksi tuottamattoman maatalouden tukemiseen käytetyt 2,7 miljardia euroa olisivat paljon viisaampi säästökohte. Se, että yliopistot eivät ole kyenneet pitämään puoliaan edes maatalousyrittäjien edunvalvonnan rinnalla, kertoo karua kieltä siitä, mitä ensi vuosikymmenellä on odotettavissa.

TALOUSPOLITIIKAN ARVIOINTINEUVOSTON vuoden 2017 raportissa todetaan:

”Yliopistoresurssien supistuminen on kansainvälisesti harvinainen ilmiö. Suomi on ainoa maa Euroopassa, jossa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus populaatiosta ei ole kasvanut 2008 - 2016. Suomi on menettänyt asemansa korkeimmin koulutettuna maana Euroopassa ja OECD:ssa (katso kuitenkin Hedman ja Kivinen, 2017).”

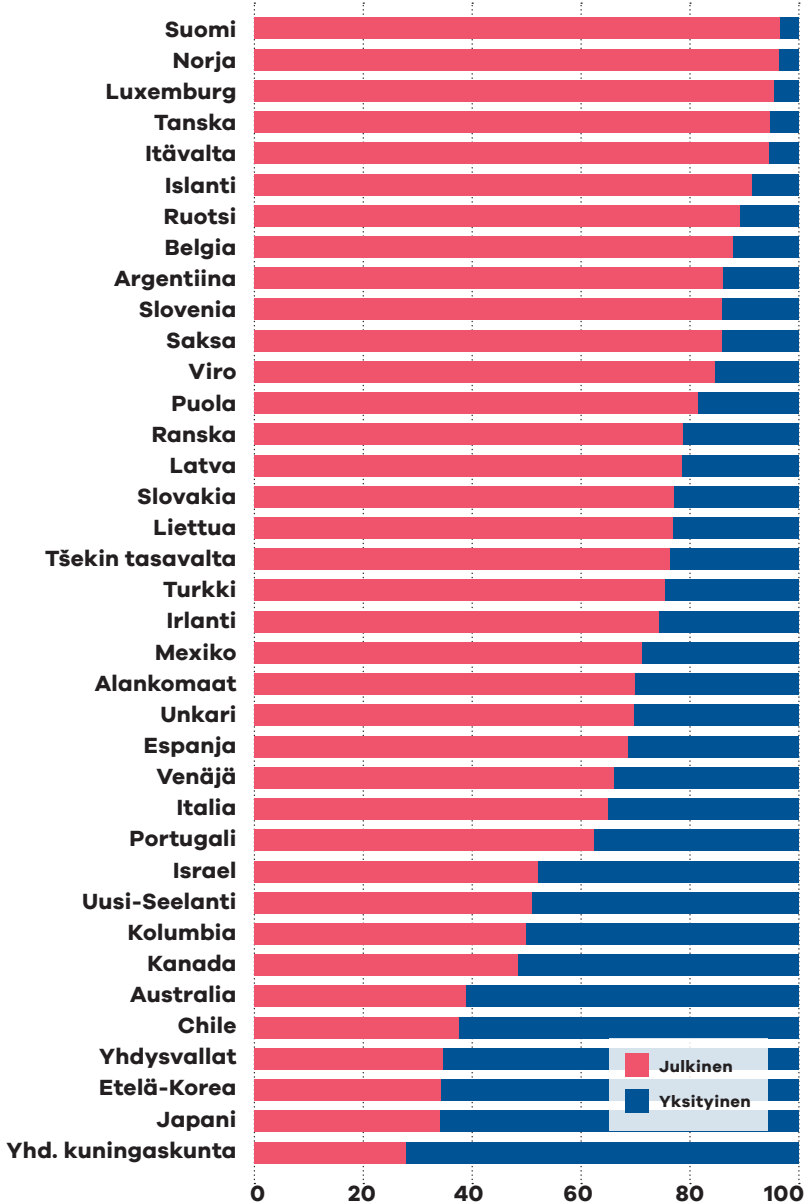
Maisteritutkinnolle omavastuuosuus

VALTION HARJOITTAMAN TULONJAKOPOLITIIKAN tavoitteena tulisi olla yhteiskunnan huono-osaisten tunnistaminen ja auttaminen. Korkeakouluopiskelijoita ei voida pitää yhteiskunnan huono-osaaisina. Lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisemään perustetun Me-säätiön vuonna 2017 tekemän selvityksen mukaan korkeakoulutetut tienaavat työuransa aikana jopa miljoona euroa enemmän kuin kouluttamattomat. Opiskelijat ovat usein pienituloisia, mutta huomattavasti harvemmin huono-osaisia.

Huono-osaisuus on vaihtoehtojen puutetta. Korkeakouluopiskelijat taas ovat vapaaehtoisesti pienituloisia. He ovat ikäluokkansa lahjakaimpia, ja heillä on lukuisia vaihtoehtoja opiskelemiselle. He ovat kuitenkin valinneet väliaikaisesti alemman tulotason, jotta voivat loppu-uran ajan nauttia korkeammasta tulotasosta, mielekkäämmistä työtehtävistä tai sosiaalisesta arvostuksesta.

Tämän vuoksi täysin maksuton maisterin tutkinto ei ole hyvää tulojakopolitiikkaa. Kuten Me-säätiön tutkimuksesta käy ilmi, kor-

Korkeakoulujen rahoitus: julkinen vs yksityinen, 2014, prosenttia

Source: OECD Education at a glance: Educational finance indicators

keakoulututkinnolla on Suomessa erittäin suuri taloudellinen arvo. Koulutetusta väestöstä hyötyy koko yhteiskunta, mutta suurin hyötyjä korkeakoulutuksesta on opiskelija itse.

Kandidaateiksi valmistuvat ovat saaneet kolme vuotta arvokasta mutta maksutonta korkeakouluopetusta ja arvostetun tutkintotodistuksen. Esimerkiksi Iso-Britanniassa, missä myös kandidaatin tutkinto on maksullinen, suurin osa korkeakouluun päässeistä siirtyy kandidaatin tutkinnon jälkeen työmarkkinoille. Monet korkeakoulutettua työvoimaa edellyttävät työtehtävät eivät siis vaadi maisterin tutkintoa.

YLIOPISTOJEN RAHOITUKSEN TURVAAMISEKSI olisi syytä laajentaa rahoituspohjaa ja antaa yliopistoille mahdollisuus periä maisteriopiskelijoilta omavastuuosuus tutkinnon kustannuksista lukukausimaksuina. Näin ollen maisterin tutkinnosta perittävä omavastuuosuus siirtäisi osan tutkinnon kustannuksista sille, joka siitä eniten hyötyy: opiskelijalle.

Samalla opintolainan enimmäismäärää tulisi korottaa siten, että koko omavastuuosuus olisi mahdollista kattaa lainalla. Lainan takaisinmaksu tulisi sitoa opiskelijan tutkinnon jälkeisiin tuloihin siten, että takaisinmaksu alkaa vasta, kun valmistuneen maisterin tulotaso on noussut vaikkapa keskimääräisen tulotason yläpuolelle. Jos tulotaso ei nouse tuolle tasolle, ei lainaakaan tarvitsisi maksaa takaisin. Näin opiskelijalle ei muodostuisi rahoitusongelmaa opintojensa aikana eikä riskiä takaisinmaksuvaiheessa. Lisäksi pienituloisista perheistä tuleville opiskelijoille voitaisiin myöntää vapautus omavastuuosuudesta.

Tutkinnon kustannusten omavastuuosuuden rajaaminen vain maisteriopintoihin ja koko omavastuuosuuden kattava opintolaina varmistaisivat parhaiten mahdollisuuksien tasa-arvon säilymisen.

Lukukausimaksuista on hyviä kokemuksia muun muassa Iso-Britanniassa. Siellä vuosina 1998, 2006 ja 2012 tehtiin lukukausimaksu-uudistukset edellä kuvatun mukaisesti.

Uudistukset ovat lisänneet yliopistojen resursseja, kun korkeakoulujen opiskelijapaikkojen lukumäärää on voitu kasvattaa. Uudistus on myös lisännyt väestön koulutustasoa. Samanaikaisesti osa lukukausimaksujen tuomista lisäresursseista on kohdistettu pienituloisista perheistä tuleville opiskelijoille.

Uudistusten seurauksena pienituloisista perheistä tulevat nuoret päätyvät korkeakouluopiskelijoina suuremmalla todennäköisyydellä kuin ennen uudistusta.

University College Londonin korkeakoulututkimusyksikön tutkimuksen mukaan vuonna 2004 köyhimmiltä alueilta tulevista nuorista noin 10 prosenttia päätyi korkeakoulutukseen. Vuoteen 2016 mennessä tuo osuus oli noussut 20 prosenttia. Ero rikkaisiin alueisiin on toki edelleen suuri, mutta korkeakoulujen lukukausimaksujen periminen on kaventanut eroa.

5.

Pääsykokeet on lopetettava

”Muualla maailmassa juhlitaan, kun tutkinto valmistuu. Suomessa juhlitaan, kun läpäisee yliopiston pääsykokeen.”
–Aalto-yliopiston tuotantotalouden opiskelija

JUHA SIPILÄN HALLITUS ON TOTEUTTANUT korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen. Sen myötä todistusvalintojen osuutta kasvatetaan ja valintakokeista pyritään muokkaamaan sellaisia, etteivät ne edellytä kuukausien valmistautumista.

Vuoteen 2020 mennessä toteutettavalla uudistuksella tulee olemaan konkreettisia vaikutuksia, vaikka hallitus teki selväksi, että valintakokeista ei ole tarkoitus luopua. Esimerkiksi Aalto-yliopiston kauppakorkeakouluun myönnettävistä opiskelupaikoista jo hieman yli puolet määräytyy ylioppilaskirjoitusten tulosten perusteella. On liian aikaista arvioida, tuleeko uudistus muuttamaan valintakokeita niin paljon, että valmennuskurssit menettävät merkityksensä.

Uudistus on oikeansuuntainen mutta riittämätön. Pääsykoejärjestelmä on ongelmallinen, ja siitä kannattaisi luopua muutamaa poikkeusta lukuunottamatta. Jatkossa pääsykokeille voi olla paikkansa esimerkiksi sen varmistamiseksi, että myöhemmällä iällä akateemisista opinnoista kiinnostuneilla on mahdollisuus päästä opiskelemaan, mikäli opinnot eivät ole aiemmin kiinnostaneet tai sujuneet.

Suomen pääsykoeinto on kansainvälinen kummajainen

MAAILMAN LAAJIMMAN yliopisto-rankingin eli Shanghain yliopiston ylläpitämän huippuyliopistolistausten mukaan korkeimmalle sijoit-

tuva suomalainen yliopisto on Helsingin yliopisto. Se löytyy sijalta 56. Helsingin yliopistoa korkeammalle sijoittuneista 55:stä yliopistosta ai-noastaan kaksi – Tokion ja Kioton yliopistot – käyttää pääasiallisena opiskelijavalinnan kriteerinä yliopiston itse järjestämiä valintakokei-ta. Toisin sanoen maailman 50:stä parhaasta yliopistosta 96 prosenttia käyttää opiskelijavalinnoissaan pääasiallisesti muita kriteerejä.

Kiinassa ja muutamissa muissa maissa käytetään yliopistojen yhtei-siä pääsykokeita. Kiinassa käytännössä koko yliopistoon pyrkivä ikä-luokka tekee samat pääsykokeet, joilla pyritään kaikkiin yliopistoihin. Käytäntö on paremmin verrattavissa meidän ylioppilaskirjoituksiin kuin tiedekuntaehtaisiin pääsykokeisiin.

Ruotsissa opiskelijavalinta tehdään lukion päättötodistuksen pe-rusteella. Vaihtoehtoinen väylä on kaksi kertaa vuodessa järjestettävä *högskoleprovet* eli kansallinen, lähinnä matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia testaava koe. Myös Yhdysvalloissa käytetään standardisoi-tuja testejä, kuten SAT-tasokoetta, korkeakoulukelpoisuuden osoitta-miseksi.

YLIOPISTO- TAI TIEDEKUNTAKOHTAISET pääsykokeet ovat maail-manlaajuinen harvinaisuus, ja syykin on selvä: pääsykoe, jolla pää-see vain yhteen tiedekuntaan tai yliopistoon, ei ole hakijan kannalta houkutteleva. Parhaat yliopistot haluavat houkutellessa parhaat hakijat mahdollisimman laajasta joukosta. Asettamalla sisäänoton ehdoksi pääsykokeen, joka ei kiinnosta suurta osaa mahdollisista hakijoista, yliopisto pienentää hakijoiden joukkoa automaattisesti. Kansainväli-nessä kilpailussa hakijoilla on paljon vaihtoehtoja, eikä suomalainen tapa siksi ole järkevin tapa seuloa hakijoita.

Pääsykokeet ovat toimiva tapa sisäänpäin kääntyneillä korkea-koulumarkkinoilla, joilla vaihtoehdot ovat olleet rajalliset. Suomesta ja Japanista on lähdetty harvoin ulkomaille opiskelemaan – ja vielä harvemmin tänne on tultu. Eurostatin vuoden 2015 opiskelijoiden liikkuvuutta käsittelevän tilaston mukaan Suomessa on Pohjoismaiden pienin osuus kansainvälisiä opiskelijoita.

Varsinkin Suomen kaltaiselle pienelle maalle tekisi hyvää lisätä avoimuutta myös korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Pienen ja pohjoisen maan heikosti tunnetut instituutiot eivät lähtökohtaisesti ole lahjakkaiden opiskelijoiden ensimmäisiä valintoja. Kun amerikkalaiset huipputason yleissivistävät liberal arts colleget lähettävät vuosittain edustajiaan markkinoimaan omaa korkeakouluaan maail-man huippulukioihin, samaan aikaan suomalaiset yliopistot tuntuvat rakentavan tarpeettomia esteitä ulkomaisten hakijoiden tielle.

Pääsykokeet lisäävät epätasa-arvoa

NYKYISEN PÄÄSYKOEJÄRJESTELMÄN suurimmat ongelmat liittyvät sen tehottomuuteen ja epätasa-arvoisuuteen. Pääsykokeita puolustetaan vetoamalla siihen, että pääsykokeet ovat kaikille samat ja että hakijat ovat koetilanteessa samalla viivalla. Kyse on kuitenkin siitä, miten pääsykokeisiin valmistaudutaan. Halutuimpiin tiedekuntiin pääsee vain murto-osa hakijoista. Monet hakijat parantavat mahdollisuuksiaan valmennuskurssien avulla.

Kalleimmat, oikeustieteellisen tiedekunnan pääsykokeisiin valmentavat valmennuskurssit maksavat yli 5 000 euroa ja niille jonotetaan yötä myöten. Vuonna 2017 valmistuneen EuroStudent VI -tutkimuksen mukaan oikeustieteen opiskelijoista jopa 77 prosenttia oli käynyt valintakokeeseen valmistavan valmennuskurssin. Voi siis olettaa, että valmennuskurssit parantavat merkittävästi mahdollisuuksia pärjätä pääsykokeissa ja napata opiskelupaikka.

Valmennuskurssista maksaminen vaatii nuorelta aikuiselta riskinottokykyä. Koska kalleinkaan valmennuskurssi ei voi taata sisään-pääsyä, riskinä on, että maksaa tuhansia euroja tyhjästä. Mitä varakaampi hakija, sitä helpompi taloudellinen riski on ottaa.

JO PÄÄSYKOEJÄRJESTELMÄ ITSESSÄÄN edellyttää riskinottoa, vaikka ei osallistuisi valmennuskurssille. Monen kuukauden lukurupeama on suuri ajallinen satsaus, jolla on aito vaihtoehtokustannus: satsauksen opiskelupaikkaan johtaminen on todennäköisyydeltään pienempi ilman valmennuskurssia. Heikompi lähtöasetelma saattaa saada monet pienituloiset hakijat luopumaan koko yrityksestä.

Monet pääsykokeiden kannattajista ovat myös innokkaita lukukausimaksujen vastustajia. Se on nurinkurista. Lukukausimaksuissa maksetaan tutkintoon johtavasta koulutuksesta, joka tutkitusti nostaa maksajan tulotasoa. Näin ollen maksaja tietää saavansa rahoilleen vastinetta, mikä ei päde kaikkiin valmennuskurssista maksaneisiin. Pisteiden päähen opiskelupaikasta jääneen hakijan odotettu tulotaso ei ole valmennuksen seurauksena noussut ollenkaan tai ainakaan merkittävästi tavalla.

LÄHESTULKOOKO KAIKISSA lukukausimaksujärjestelmissä on otettu huomioon vähävaraiset hakijat erilaisilla lukukausimaksujen helpotuksilla tai stipendeillä. Suomen valmennuskurssijärjestelmä ei tee samaa. Valtio, kunnat tai yliopistot eivät jaa pienituloisista perheistä tuleville hakijoille valmennuskurssistipendiä – eivätkä niin tee valmennuskurssija järjestävät yrityksetkään.

Korkeakouluun ylioppilaskirjoitusten tai avoimen yliopiston kautta

Korkeakoulujen opiskelijavalintaa varten on jo olemassa toimiva keino: Suomen ylioppilastutkintojärjestelmä. Ylioppilastutkintolautakunta itsekin kertoo nettisivuillaan, että ”suomalainen ylioppilastutkinto antaa myös hyvät mahdollisuudet hakeutua ulkomaisiin yliopistoihin”. Miksi sitä ei siis voisi käyttää myös pääasiallisena väylänä suomalaisiin yliopistoihin?

Ylioppilaskirjoitusten käyttäminen nykyistä laajemmin pääasiallisena valintakriteerinä lisäisi tasa-arvoa ja tehostaisi opiskelijavalintaprosessia. Tasa-arvoa lisää se, että jokainen lukiosta valmistuva osallistuu joka tapauksessa ylioppilaskirjoituksiin. Näin ollen niihin osallistuminen ja valmistautuminen ei ole ylimääräinen kustannus oppilaalle samalla tavalla kuin pääsykokeet.

Kun yliopistot julkaisevat sisäänpääsyyn vaadittavat ylioppilaskirjoitusarvosanat, hakijoiden on helppo verrata omia arvosanojaan niihin ja saada realistinen käsitys omista mahdollisuuksista päästä sisään. Tämä kannustaa hakijoita, jotka muuten saattaisivat jättää kokonaan hakematta ajatellen, että *”enhän minä kuitenkin sisään pääsisi”*. Erityistä merkitystä tällä olisi niille hakijoille, joilla ei ole omassa perhepiirissä korkeakoulututkinnon suorittaneita.

PÄÄSYKOKKEITA PUOLUSTETAAN USEIN SILLÄ, että kaikki eivät ole vielä lukioiässä osanneet panostaa opintoihin ja että ylioppilaskirjoitusten perusteella ei saa tuomita ketään pysyvästi korkeakoulujen ulkopuolelle. Yksi ratkaisu on kehittää entisestään avoimen yliopiston kautta tapahtuvaa opiskelijoiden sisäänottoa. Perusopintojen suorittaminen avoimessa yliopistossa on mahdollista jo nyt. Se ei edellytä pääsykokeita tai ylioppilaskirjoituksiin perustuvaa valintaa. Avoimessa yliopistossa osoitetun opintomenestyksen pohjalta on mahdollista hakea opiskelupaikkaa myös yliopistoista.

Toisessa luvussa ehdotin yliopistojen maisteripaikkojen määrääytymistä kandidivaiheen opiskelumenestyksen perusteella. Siinä, kuten avoimen yliopiston kautta tapahtuvan opiskelupaikan hakemisessa, vaaditaan samaa: opiskelijan pitkäjänteisyyttä, ei kertaonnistumista.

HEIKKI PURSIAINEN

Sinun tilallesi kuuluisi kenties kympin tyttö

---

*Yliopistojen pääsykoeuudistuksen herättämä julkinen keskustelu
ei ole ollut kovin korkeatasoista.*

HYVIN MONET TEISTÄ, hyvät lukijat, ovat ottaneet kantaa yliopistojen pääsykoeuudistukseen kertomalla, että te itse, teidän kaverinne tai tasavallan presidentti ei ehkä olisi saanut opiskelupaikkaansa, jos paikat olisi jaettu ylioppilastodistuksen perusteella.

Voi hyvin olla, että näin on. On täysin mahdollista, että sinulle, hyvin menestynyt, unelmatyössäsi tai korkeassa asemassa oleva lukijani, olisi käynyt paljon huonommin, jos opiskelijavalinnat olisi tehty pääsykokeiden asemesta ylioppilastodistuksen perusteella.

Kenties asianajotoimiston osakkaana, toimitusjohtajana, professorina, journalistina tai tasavallan presidenttinä olisikin sijastasi joku aivan toinen.

Mutta tästä ei tietenkään seuraa, että se olisi huono asia. Voi hyvin olla, että paikallasi pitäisi olla jonkun aivan muun. Siitä, että asiat ovat sinun tai kavereidesi mielestä mukavasti, ei seuraa, että ne ovat yhteiskunnallisen hyvinvoinnin näkökulmasta parhaalla mahdollisella tavalla.

Voi olla, että olet saanut paikkasi nimenomaan nykyjärjestelmän vikojen, etkä sen ansioiden vuoksi.

ON TÄYSIN MAHDOLLISTA, että sinun työsi hoitaisi huomattavasti paremmin vaikkapa joku järjettömän määrän laudatureja kirjoittanut ”kymppin tyttö”. Juuri hän, joka kypsyi sinua varhemmin, työskenteli määrätietoisesti ja hyödynsi mittavaa lahjakkuuttaan lukiossa. Siis se opiskelija, jota katselit vähän alaspäin juodessasi keskikaljaa luovien kavereidesi kanssa.

Voi olla, että sait hänen paikkansa taktikoimalla paremmin alavalinnassa tai pääsykokeiden ajoituksessa. Tai ehkä sinulle vain kävi tuuri. Tai ehkä tuo sinua lahjakkaampi nuori tyyppi ei jaksanut lukea Allardtin Sosiologiaa yhtä monta kertaa.

Voi hyvinkin olla, että me kaikki olemme vähän köyhempiä, sairampia ja pahoinvoivampia sen vuoksi, että juuri sinut aikanaan valittiin opiskelupaikkaasi. Voi olla, että maailma olisi merkittävästi parempi, jos paikkasi olisi saanut ylioppilastodistuksen perusteella se ”kymppin tyttö”.

Mutta hän ei tietenkään ole nyt sosiaalisessa mediassa kertomassa, miten upea asia ylioppilastodistukseen perustuva valinta on.

VOIMMEKO SIIS YHDESSÄ SOPIA, hyvät lukijat, ettette enää käyttäisi omaa ja kavereidenne menestystä näyttönä nykyjärjestelmän eduista? Menestyksenne kun saattaa hyvinkin olla merkki nimenomaan sen haitoista.

Suosittelen sen sijaan perehtymään tutkijoiden ehdottamaan opiskelijavalintamekanismiin, näkemyksiin pääsykokeiden ongelmista tai yleisemmin valintamekanismeihin liittyvästä tutkimustiedosta.

Ystävällisin terveisin

Varsin hyvin kirjoituksissa menestynyt ajatuspajamiehenne

Hessu

Kirjoittaja Heikki Pursiainen on MustReadin sisältöjohtaja ja Ajatuspaja Liberan entinen toiminnanjohtaja.

Lähteet

ACADEMIC RANKING OF WORLD UNIVERSITIES

www.shanghairanking.com

THE ASSOCIATION OF SWEDISH HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

www.suhf.se/inenglish

THE CENTRE FOR GLOBAL HIGHER EDUCATION (2017): *The end of free college in England: implications for quality, enrolments, and equity*

www.researchcghe.org/perch/resources/publications/wp30v2.pdf

DANISH MINISTRY OF HIGHER EDUCATION AND SCIENCE (2007):

University mergers of 2007

ufm.dk/en/education/higher-education/danish-universities/the-universities-in-denmark/university-mergers-of-2007

EUROSTAT (2015): *Learning mobility statistics*

ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Learning_mobility_statistics

EVA (2015): *Innovaatioiden perusta murenee*

www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/03/Innovaatioiden-perusta-murenee.pdf

FINLEX (2015): *Valtioneuvoston asetus korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen muuttamisesta*

www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050426

ME-SÄÄTIÖ (2017): *Korkeakoulutetut tienaaavat jopa miljoona euroa*

enemmän kuin kouluttamattomat www.mesaatio.fi/ajankohtaista/blogi/korkeakoulutetut-tienaaavat-jopa-miljoona-euroa-enemman-tyouran-aikana-kuin-kouluttamattomat/

NORJAN OPETUSMINISTERIÖ

www.regjeringen.no/en/dep/kd/organisation/kunnskapsdepartementets-etater-og-virksomheter/Subordinate-agencies-2/state-run-universities

[versities-and-university-co/id434505/](https://www.umb.no/statisk/fusjonsprosessen/dokumenter/the_merger.pdf)

NORWEGIAN INSTITUTE FOR STUDIES IN RESEARCH AND HIGHER EDUCATION (2002): *The merger of non-university colleges in Norway*
www.umb.no/statisk/fusjonsprosessen/dokumenter/the_merger.pdf

OECD EDUCATION AT A GLANCE: *Educational finance indicators*
data.oecd.org/eduresource/spending-on-tertiary-education.htm#indicator-chart

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ (2017): *EuroStudent VI -tutkimus julkaisut*.
valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80534/okm37.pdf

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ (2018): *Työn murros ja elinikäinen oppiminen*
minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-552-5

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ (2018)
minedu.fi/yliopistot
minedu.fi/ammattikorkeakoulut

SUOMEN YLIOPIILASKUNTIEN LIITTO (2016): *Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriön esittämiin muutoksiin yliopisto- ja ammattikorkeakoululakeihin*
syl.fi/wp-content/uploads/2017/05/SYL3n-lausunto-OKM3lle-yliopistolain-muutoksista_opetusyhteistyö-ja-tampere3-1.pdf

SUOMEN YLIOPIILASTUTKINTOLAUTAKUNTA:
Suomen ylioppilastutkintojärjestelmä
www.ylioppilastutkinto.fi/tietopalvelut/tietoa-ylioppilastutkinnosta/yleisesittely-yo-tutkinnosta

TALOUSPOLITIIKAN ARVIOINTINEUVOSTO (2017):
Katsaus talouspolitiikasta 2017
www.talouspolitiikanarvointineuvosto.fi/raportit/raportti-2017/

TANSKAN KORKEAKOULUMINISTERIÖ
ufm.dk/en/education/higher-education/danish-universities/the-universities-in-denmark

**ufm.dk/en/education/higher-education/university-colleges/
about-the-university-colleges**

TILASTOKESKUS (2015): *Väestöennuste*

www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html

VALMENNUSKESKUS (2018): *Valmennuskurssit*

www.valmennuskeskus.fi/valmennuskurssit/oikeustiede/yleista-tietoa

VALTION TIEDE- JA TEKNOLOGIANEUVOSTO (2006): *Tiede, teknologia, innovaatiot*

**valtioneuvosto.fi/documents/10184/4102189/Linjaraportti_2006.pdf/
f3e9a fb4-38fa-4077-ad28-31c93ff3bafb/Linjaraportti_2006.pdf.pdf**

YLEISRADIO (2014): *Paras työllistyminen, paras palkka – näin korkeakoulutus kannattaa*

yle.fi/uutiset/3-7113383

Libera

Libera-säätiö on vuonna 2011 perustettu itsenäinen ja puoluepoliittisesti sitoutumaton ajatuspaja, joka tukee ja edistää yksilönvapautta, vapaata yrittäjyyttä, vapaita markkinoita ja vapaata yhteiskuntaa. Sen toiminta koostuu tiedotus- ja julkaisutoiminnasta, tutkimustyöstä ja tapahtumien järjestämisestä. Libera on yksityisesti rahoitettu, toiminnallinen ja yleishyödyllinen säätiö.